

6. Матющенко А. Романтик у лабетах залізної доби: Шлях драматурга Івана Кочерги до його шедеврів «Свіччине весілля» та «Майстри часу». *Дивослово*. 2010. №12. С. 48–51.
7. Солод Ю. Історична драма «Свіччине весілля» Івана Кочерги: достовірність і вимисел. К. : Козаки, 1996. С. 261–264.
8. Старчак К. Драматургія Івана Кочерги. К., 1957. 412 с.
9. Цалик С., Селігей П. Новорічні містерії Івана Кочерги. Таємниці письменницьких шухляд: Детективна історія української літератури. К. : Наш час, 2010. С. 70–89.
10. Шарова Т.М. Літературний процес 20-х років ХХ століття і механізми формування політичного дискурсу. *European Applied Sciences*. 2018. №. 2. С. 28–30.
11. Шарова Т.М. Історія української літератури I пол. ХІХ ст. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. 278 с.

Варламова Н.А.

*вихователь Кирилівської ЗОШ I ступеня «Золота рибка»
Якимівської районної ради Запорізької області*

ВИСОКА МАЙСТЕРНІСТЬ І ТВОРЧІ ПРИНЦИПИ ЮРІЯ МУШКЕТИКА

Анотація. У статті висвітлено манеру написання творів Ю. Мушкетиком, яка основана на вічних проблемах для різних поколінь. Це проблеми людяності, справедливості, честі, морального й духовного розвитку людини. Також описано стильову манеру Мушкетика, на якій позначилися два струменя: філософія і психологізм.

Ключові слова: історичні факти, поетика, образ, манера написання, правдивість, засоби.

Varlamova N. High Skills and Creative Principles of Yuriy Mushketyk. The article discusses the style of Yu. Mushketik's works, that founded on eternal problems of different generations. There are the issues of humanity, equity, honour, development. The article also describes Mushketik's stylistic maner, that is inspired by philosophy and psychology.

Key words: historical facts, poetics, smage, style, honesty, devices.

Юрію Мушкетіку належить одне із провідних місць в історії української літератури другої половини ХХ століття. Його розмаїта й багатожанрова творчість основана на вічних проблемах для усіх поколінь: проблемах людяності, справедливості, морального й духовного розвитку особистості в різні періоди історії.

Митець не приховує від свого читача правдивих подій минулого, а навпаки, висвітлює істинні розчарування й падіння людини, її сум'яття та розпач, але, разом з тим, й величезну любов до своєї батьківщини і безмежну віру в світле незалежне майбутнє. «Як письменника і патріота Юрія Мушкетика хвилюють питання правильного трактування минувшини, а його роздуми стосовно трагічності історичного розвитку України спричинили катастрофічний злам народної свідомості» [3, с. 219].

Зловісні події, які в той складний період відбувалися в українській державі, завдавали розгубленості творчій уяві відомого в усіх колах письменника ідеологічного впливу, коли виклик офіційним принципам карався, коли індивідуальна думка придушувалася, як ворожа, бунтівна. Ось тоді Юрій Мушкетик і зійшов на літературну арену з першим своїм твором, якому судилося визначити подальше призначення митця, як майстра правдивого гострого слова в історії української літератури.

Багаж знань Юрія Мушкетика дав можливість найточніше відобразити у худоніх творах дійсність, яка мала відношення до побуту, життєвих положень, історичних постатей, перипетій в людських відносинах. Митця, як людину і як прозаїка хвилювали такі споконвічні питання, як: Який шлях ми обираємо? Куди нас веде доля? До яких берегів пристанемо? Чого сподіватися і чого чекати від життя, якщо самі собі не допоможемо? «Жити треба всім разом. І передумати життя, всю історію, все те, чого не знайти в жодному підручнику: такого досвіду історія не знала. І будувати новий корабель, либонь схожий на козацьку «чайку», і не схожий – часи не ті й швидкості інші» [5, с. 3].

Майже в усіх історичних творах Юрія Мушкетика чітко прослідковується боротьба героїв-персонажів за волю особисту і самостійність народну. При цьому, варто зазначити, що докладаються цими героями неймовірні зусилля і вчинки, щоб досягнути бажаного результату – бо лише омріяна свобода і вільний вибір надають можливості виставити життєві пріоритети й цінності. «...глобально осягає проблеми загальнолюдські, звісно ж під кутом зору художника слова, патріота і громадянина світу, сина планети Земля» [6, с. 96].

Важлива риса, якій Юрій Мушкетик надавав особливого значення, даючи характеристику своїм персонажам, – це їхній психічний стан, який виступав показником авторського світосприйняття й важливою складовою

письменницької майстерності. Слід акцентувати увагу на тому, що більшість письменників ХХ століття надавали вагомому значення психічному стану головних героїв, про що свідчать сучасні дослідження науковців [9, с. 28]. Вивчати творчість українських письменників можна за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволить всебічно розглянути будь-яку персоналію в контексті історико-літературного процесу України [10, с. 282].

Сучасна дослідниця Ромашенко Л. акцентує увагу на тому, що: «Юрій Мушкетик вибудовує характери героїв у трьох взаємопов'язаних аспектах: зовнішньому, внутрішньому та опосередкованому. Перший план – це портретні характеристики персонажів. До другого належать засоби психологізації образу – внутрішні монологи, спогади, роздуми. До третього рівня слід віднести зображувальні характеристики, зроблені автором та іншими персонажами» [7, с. 121].

Ретельно відтворюючи, обробляючи кожну історичну деталь, Юрій Мушкетик не відходить при цьому від правдивих історичних фактів. Митець намагається передати й сам дух тієї епохи, емоційний, духовний, моральний стан українського народу. Головна засада творчості письменника в тому, що кожний свідомий громадянин повинен знати всю правду про самого себе, про час, в якому перебуває, всю правду про боротьбу українського народу за свою самостійність.

Наповнений глибоким бажанням досягнути й зрозуміти хід історичних подій, та тим самим надати можливість наступним поколінням зробити з історичного минулого певні висновки, Юрій Мушкетик заглядає через внутрішній світ своїх героїв у потаємні куточки людської натури. Таким чином історичний твір вбирає в себе певні ознаки інших різновидів жанрів, таких як роман і повість, а сама історія стає тим фоновим стержнем, навколо якого відбувається розвиток драми: драми життя людей, драми поколінь, роду й самої держави та її народу. «Поетичні образи творяться і використовуються не тільки в ліриці, а й у прозових і драматичних текстах, що свідчить про певну універсальність їх застосування...саме оригінальні образи здатні яскраво і неповторно виражати творчу індивідуальність і викликати в читача естетичні переживання» [1, с. 99].

На жанровій специфіці й стильовій манері написання текстів Мушкетика позначилися два струменя: філософія й психологізм. Це поєднання прослідковується в історичному творі «Гетьманський скарб», де автором використовується хронотоп, який свідомо письменник виводить за хронологічні межі роману, звертаючись до роздумів й спогадів очевидця подій, зображеного в творі («...компонування, переміщення образів, що

становить суть фантазування, і є власне творчістю – не стільки відображення, скільки вираження світовідчуття і світорозуміння» [1, с. 105].

Форми повчання відтворює Мушкетик більше за все в поза сюжетних елементах: це – і авторські відступи, які мають ліричний та філософський підтекст, і монологи героїв, основою яких є роздуми, це і вставні епізоди.

Письменник самовіддано й старанно працює, створюючи пронизуючі, мудрі, вдумливі, філософські образи, не зупиняється ні на мить, продовжуючи шукати все нові форми і засоби вираження щодо важливих проблем сучасності, створивши основним об'єктом дослідження особистість: «Мушкетикова творча манера відзначається тією особливістю, що базуючись на багатому досвіді класичної реалістичної школи, активно, але тактовно, зі смаком збагачується сучасною лексикою, не претендуючи на претензійну вишуканість і уникаючи архаїчності» [2, с. 115].

Юрій Мушкетик використовує у своїх творчості народнопоетичну концепцію, яку черпає із скарбниці фольклорної поезії. Письменник розкривається, як розважливий аналітик, який здатний сягнути самої суті фактів та явищ, та здійснювати масштабне синтезування. Чим продуктивніше досліджуються твори митця, тим більш виявляються в них новаторські нотки, елементи модернізму, введення оригінальних сюжетних ліній, де не завжди можна провести чітку паралель між традиційними і сучасними методами.

Поетикальний аналіз виявляє художність та художню форму твору; системність творчих принципів і майстерності письменника у творах. Звісно, найважливіші показники – це засоби, які розкривають внутрішній світ героя і нарація в творі. Аналізуючи поетикальний аспект історичного твору Юрія Мушкетика «Гетьманський скарб», треба окремо відмітити різноплановість його жанрового та тематичного аспектів. Ідея письменника-творця базується на правдивому історичному матеріалі: «...присвячений трагічній долі України і її гетьмана Павла Полуботка під кормигою Петра I» [4, с. 5].

У романі «Гетьманський скарб» оповідь ведеться від імені головного героя Івана Сулими, як внутрішня форма монологу, якому властива за конституцією складна концептуалізація, якою є опис: пейзажний, портретні характеристики, діалоги. Мотивація психологічного характеру закладена у портретні характеристики. На основі контрасту, який є провідним художнім засобом у творчості Мушкетика, змальовані образи Петра I та гетьмана Павла Полуботка. Відбувається постійне протиставлення на основі негативних та позитивних рис персонажів.

Потрібно взяти до уваги ще одну знакову деталь твору – це опис природи. Автор з усією палітрою художніх засобів майстерно лаконічно

змальовує пейзажі. Тут і уособлення, і епітети, і психологічний паралелізм, і незліченна кількість метафор. Мереживо символіки різного характеру робить твір насиченим, забарвленим, привабливим для сприймання і глибоко філософським.

Наступний роман «На брата брат» важливим і відомим зробили величезна кількість виражальних зображальних засобів, активізація філософської насиченості, реформування жанрових традицій. Мушкетик прагнув, щоб кожний образ, описаний в цьому романі був живою особистістю, тому митець наділив кожний окремих образ чіткими індивідуальними рисами: і у зовнішності, і у характері, і в мові, і навіть у самій поведінці. Мушкетик так майстерно створює сюжет, що у романі кожна задіяний персонаж тим чи іншим чином спонукає до виникнення різного роду подій, слугує виникненню і загостренню конфліктних ситуацій та знаходження способів їх вирішення.

Як і роман «Гетьманський скарб», твір «На брата брат» наскрізь пронизаний символікою, що у творчості Юрія Мушкетика посідає важливе місце. «Символ завжди діалектичний. Його логіка – логіка протиріччя, і мислиться він як конкретний органічний синтез мінливості та постійності, форми і змісту, подібного і різноманітного, одного і численного руху і спокою, кінченного і безкінченного» [8, с. 192].

Ю. Мушкетик створює своїх персонажів на основі різноманітних внутрішніх зв'язках слів, змішування семантичних полів, синтаксичної форми порівняння. Це надає особливого змісту, увиразнює текст, робить образи неповторними. Можна сказати, що символи не тільки формують художній текст у творі, вони вводять в нього нові присмаки: смисловий та емоційний; посилюють реальне враження від сприймання роману, слугують реалізації письменницького замислу.

Ще один приклад – це повість «Семен Палій», яка наділена тяжінням до створення як соціального, політичного контексту формування характерів героїв, так і психологічним настроєм. Ця повість дає можливість прослідкувати художні та світоглядні відкриття стилю Мушкетика, які продукували його своєрідній манері написання. «За всіма жанровими ознаками це справжній роман, населений десятками персонажів, кожен з яких має своє обличчя (як портрет, так і психологічну характеристику), він є реалістичною художньою картиною подій того часу» [11, с. 48].

Особливу важливість має специфіка автора, яка стосується художнього осмислення та емоційного образного трансформування пісні в оповідний фактурі повісті. Письменник так майстерно описує пісенний епізод, що у ньому відбувається наростаюча емоційна напруга, яка

закінчується дивовижним миттєвим перевтіленням захопленим пісню персонажем.

Структура творчості Ю. Мушкетика – це пошук самої істини, людської сутності, меж можливостей особистості, людські відносини та їх витoki: добро і зло, честь і безчестя, віра і зрада, любов і ненависть, жорстокість і милосердя. Сюжетно – композиційна організація історичних текстів Мушкетика, особливості поетикальної парадигми, специфіка творення характерів, величезна кількість порівнянь та цитувань допомагають письменникові створити ідеальні довершені образи героїв, сприяє детальності щодо виокремлення тих індивідуальних рис, яким приділяє значну свою увагу письменник.

Фабула текстів Ю. Мушкетика з елементами пригод, екзистенційними мотивами, дорожнім хронотопом, найрізноманітнішими засобами психологічного характеру, засобами контрасту, символічними образними характеристиками – все це визначає поетикальний аспект історичних творів геніального творця історичної української літератури Ю. Мушкетика.

Ю. Мушкетик постійно виступає в ролі історика-реставратора, для якого дуже цінною є кожна подробиця, кожен чіткий історичний момент, та все ж головним є те, що він прагне досягнути, обдумати все те буття, яке розкривається спраглому до знань його погляду. Надзвичайно цікаві, несподівані наповнення текстів динамізують його виклад, який ніби пригальмовує в деяких моментах, цим самим дає можливість поміркувати читачу, поринути в те життя – життя різних верств українського населення, виводячи за рамки оповіді.

Суттєвим є те, що Ю. Мушкетик правдиво демонструє своїм читачам історичне минуле, яке збагачує цим, сучасним розумінням. Відзнакою є поетичність та ліризм, які вириваються з по-майстерному створеного світу природної краси, яка заповонила сторінки текстів митця.

Література

1. Білоус П.В. Вступ до літературознавства: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2011. 336 с.
2. Волинський Кость. Літературне сьогодні. Літературні критичні статті. К.: Радянський письменник, 1982. 293 с.
3. Історія української літератури: ХХ – поч. ХХІ ст.: навч. посіб.: у 3т. / [В.І. Кузьменко, О.О. Гарачковська, М.В. Кузьменко та ін.]; за ред. В.І. Кузьменка. К.: Академвидав, 2014. 532 с.
4. Мишанич О. Прочитайте тую славу...: [передмова]. *Гетьманський скарб*. К.: «Спалах» ЛТД, 1993. 432 с.

5. Мушкетик Ю. Куди йдемо? Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К. : В-во «Наукова думка», 2010. 728 с.
6. П'янов В. Звисоких вершин: Штрихи до портрета Юрія Мушкетика. *Вітчизна*. 2001. №9–10. 116 с.
7. Ромащенко Л. Жанрово-стильовий розвиток сучасної української історичної прози: основні напрями художнього руху: монографія. Черкаси : Видавн. Черкас. держ. університету ім. Б. Хмельницького, 2003. 386 с.
8. Свасьян К. Проблема символа в современной философии. М. : Академический проект, 2010. 223 с.
9. Шарова Т. Літературний процес 20-х років ХХ століття і механізми формування політичного дискурсу. *European Applied Sciences*. 2018. №2. С. 28–30.
10. Шарова Т.М., Пінігіна Ю.Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української літератури в загальноосвітній школі. *Мова. Свідомість. Концепт*: зб. наук. праць. 2017. №7. С. 282–284.
11. Шпиталь А. Історична проза Юрія Мушкетика. *Київська старовина*. 1999. №3. 54 с.

Вергеенко С.А.

*кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры белорусского языка
Гомельский государственный университет
имени Франциска Скорины*

НЕРЕАЛЬНАЯ РЕАЛЬНОСТЬ, ИЛИ САМЫЙ ОДИОЗНЫЙ ПРЕДСТАВИТЕЛЬ ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКОГО (БЕЛОРУССКО- УКРАИНСКОГО) БЕСТИАРИЯ

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу одного з найпоширеніших образів східнослов'янського бестиарію – образу відьми. Дається характеристика зовнішнім виглядам цього персонажа в українських і білоруських замовляннях і міфологічних текстах. Увага приділяється також проявам шкідливої суті відьми в білоруській і українській міфологічній культурі.*

***Ключові слова:** східнослов'янські замовляння, міфологічний текст, бестиарій, образ відьми, зовнішній вигляд, шкідлива сутність*